Aihe: Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 07.10.2025 klo 10.00 / E 73/2025 vp / Lausuntopyyntö

Asia: E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi; E-kirje

Suomen kanta on Lapin liiton näkemyksen mukaan pääosin hyvä ja kannatettava, mutta kaikilta osin Lapin liitto ei yhdy Suomen kannassa esitettyihin näkemyksiin.

Lapin liitto pitää hyvänä Euroopan komission ehdotuksen perustumista unionin poliittisiin painopisteisiin eli kilpailukykyyn, turvallisuuteen, vähähiilistämiseen, kestävään kehitykseen ja taloudelliseen, sosiaaliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen. Näiden painopisteiden tärkeys on tunnistettu myös Lapissa ja niihin on reagoitu valmistuvassa olevassa uudessa Lappi-sopimuksessa (Lapin maakuntaohjelma), Lapin edunvalvonnan kärjissä, samoin kuin yhdessä laaditussa Pohjoisen Suomen ohjelmassa.

Suomi korostaa kannassaan sitä, että rahoitusta tulisi kohdentaa nykyistä vahvemmin keskeisempiin poliittisiin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen. Lapin liitto yhtyy Suomen kantaan siinä, että kilpailukyvyn vahvistaminen on yksi korkeimpia prioriteetteja, mutta erityisesti koheesiopolitiikan rahoituksen kohdentamisessa puolustuksen tarpeisiin Lapin liitto näkee suuren riskin sille, että uudelleenkohdennukset puolustukseen leikkaisivat erityisesti ***alueille elintärkeitä rahoitusvälineitä.*** Niin sanotun ”perinteisen koheesiopolitiikan” tuella toteutettu aluekehittäminen tulisi siinä tapauksessa leikkautumaan rajusti ja se vaarantaa pohjoisen harvaan asutun alueen mahdollisuuden pysyä kehittämistoimien kärjessä. Itä- ja Pohjois-Suomessa on jo nähty vuosien kuluessa se, että valtion aluekehittämisen panostukset ovat romahtaneet nolliin ja yritystuet kulkevat Business Finlandin kautta Etelä-Suomen kasvukeskuksiin. Itä- ja Pohjois-Suomi on pystynyt kuromaan kiinni suuralueiden välistä kehityseroa Euroopan unionin rahoituksen avulla, joten rahoituksen jyrkkä lasku tulee väistämättä vaarantamaan tämän kehityksen jatkumisen.

Rahoituksen kokonaistaso ei voi laskea tai pysyä samana, jos samalla esitetään merkittäviä lisäyksiä

Suomi toteaa kannassaan, että komission ehdottama rahoituksen kokonaistaso on liian korkea ja että Suomen tavoitteita tulee arvioida kokonaisvaltaisesti ja strategisesti jotta Suomen maksutaakka ei kasvaisi kohtuuttomasti mutta se kuitenkin mahdollistaisi keskeiset painotukset kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamisen sekä turvaisi merkittävimmät saannot, kuten maatalouden rahoituksen.

Lapin liitto haluaa korostaa sitä, että Suomen tapa esittää koheesiopolitiikan rahoitus negatiivisessa ”eurolla saa 26 senttiä”- valossa on vääristynyt ja se johtaa harhaan tulkintaa koheesiopolitiikan kautta saatavasta hyödystä. Aluekehittäminen on pitkäjänteistä työtä, joten sen tuloksia ei voida laskea suoraan hyötynä per euro, vaan on huomioitava sen kautta saatu elinvoiman ja elämisen mahdollistaminen alueilla, jotka kärsivät pitkien välimatkojen, ilmaston ja harvan asutuksen haitoista. Miten lasketaan koheesiopolitiikan ”saannoksi” se, että Euroopan unionin pisin ulkoraja pysyy asuttavana ja elinkelpoisena ja siten turvallisena? Tai se, että aluekehittämisen panostuksilla pystytään rakentamaan uusinta teknologiaa olevia kehittämisympäristöjä ja edistämään vihreää siirtymää uusiutuvien energian mahdollisuuksia kehittämällä? Miten lasketaan koheesiopolitiikan rahoituksen ”saannoksi” se, että pystytään kehittämään harvaan asutulle alueelle palveluita, joilla myös muualla kuin kasvukeskuksissa asuvat nuoret saavat tukipalveluita, joiden avulla he pystyvät tulevaisuudessa toimimaan täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä eivätkä syrjäydy yhteiskunnan ulkopuolelle? Lapin liitto kannustaa valtioneuvostoa kehittämään vaikutusten arvionnin kriteeristöä niin, että todellinen koheesiopolitiikan hyöty ja vaikuttavuus nousee näkyviin.

EU-rahoituksen ehdollisuus ja tulosperusteisuus

Euroopan komissio ehdottaa, että jäsenvaltion olisi osoitettava, miten NRP -suunnitelmassa vastattaisiin eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä sovittuihin maakohtaisiin suosituksiin. Suomen kannassa korostetaan maakohtaisten suositusten ei-sitovaa luonnetta osana NRP-suunnitelmien laadintaa.

Lapin liitto kantaa huolta siitä, kuinka paljon ja millä tavoilla alueet otetaan mukaan NRP-suunnitelmien laatimiseen ja kuinka sitovana jäsenvaltio suunnitelmaa pitää. Suunnitelma siitä, että komissio kohdentaa pääosan ohjelmakauden rahoituksesta yhdessä kirjekuoressa jäsenvaltiolle, joka käyttää sen NRP-suunnitelman mukaisiin toimiin oman päätöksentekonsa mukaisesti, on jo lähtökohtaisesti alueiden näkökulmasta huolestuttava. Mikäli komission antamat maakohtaiset suositukset eivät sido jäsenvaltiota rahojen suuntaamisessa, mikä merkitys suosituksilla on? Mikäli jäsenvaltio saa vapaasti itse määritellä rahojen käytön suuntaamisen, otetaanko komission ohjeistusta ja suosituksia ollenkaan huomioon? Mikäli jäsenvaltio saa yksin päättää siitä mikä on alueiden rooli suunnitelman tekemisessä, pystytäänkö alueiden mukanaolo turvaamaan?

Suomi suhtautuu avoimesti komission esitykseen rahoituksen tulosperustaisuuden vahvistamiseksi ja siten rahoituksen vaikuttavuuden parantamiseksi. Lapin liitto myös tukee tulosperusteisuutta, mutta näkee siinä kuitenkin käytännön haasteita, jotka tulisi ratkaista jo ennen lopullisia päätöksiä siihen siirtymisestä. Tulosperustaisuus voi tarjota uudenlaisia toimintamalleja laajoissa kokonaisuuksissa, mutta aluekehittäminen koostuu myös pienimuotoisesta paikallisesta toiminnasta, jossa tulosperusteisuuden periaatteet voivat jopa estää toiminnan.

Joustavuus

Suomi tukee komission ehdotusta rahoituskehyksen rakenteen yksinkertaistamiseksi ja rahoitusohjelmien määrän vähentämiseksi ja korostaa, että **yksinkertaistamisen** tulee ulottua myös toimeenpanoon hallinnollista taakkaa välttäen.

Lapin liitto haluaa kiinnittää huomion siihen, että toimeenpanon hallinnollinen taakka ei suinkaan tule kokonaisuudessaan Euroopan komission säännöistä, vaan Suomessa on kansallisesti rakennettu alue- ja rakennepolitiikan hallinto niin raskaaksi, että hallinnon kevenemisen sijaan rahoitusta välittävien viranomaisten työ on moninkertaistunut samalla, kun siihen käytössä olevat resurssit ovat enemmän kuin puolittuneet. On erittäin tärkeää, että vaadittaessa Euroopan komissiolta säädösten purkua, sitä toteutetaan myös Suomessa ja kevennetään seuraavalle ohjelmakaudelle mm. EURA- järjestelmän moniportaisuutta.

Puolustus

Suomi tukee komission ehdotusta kasvattaa huomattavasti puolustusta tukevan rahoituksen määrää tulevassa rahoituskehyksessä.

Lapin liitto näkee yhteisen puolustuksen vahvistamisen tärkeänä nykyisenkaltaisessa geopoliittisessa tilanteessa. Puolustuksen rahoituksen kasvattamisen ei kuitenkaan saisi vaarantaa perinteisen aluekehittämisen toimenpiteiden toteuttamista, sillä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien arkipäivää kehystää ajatus ”asuttu raja on turvallinen raja”. Mikäli annamme harvaan asuttujen alueiden näivettyä asuinkelvottomiksi, myös raja-alue muuttuu samalla turvattomaksi.

Rahoituskehyksen pääotsakkeet/ Otsake 1

Lapin liitto yhtyy Suomen kantaan kansallisen ja alueellisen suunnitelman mahdollisuuteen edistää synergiaetujen saavuttamista eri politiikkatoimien kesken. Erityisenä synergiaetuna Lapin liitto näkee sen, että maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen varojen toiminnallinen yhteys voitaisiin usean ohjelmakauden tauon jälkeen palauttaa.

Lapin liitto haluaa toistaa jo aiemmin esiin nostamansa huolen siitä, että Suomen valtio pitää merkittävänä alueiden aktiivista osallistumista NRP-suunnitelmien laadintaan, koska E-kirjeen sivulla 10 Suomen kanta-kohdassa on suunnitelman mainittu olevan vain kansallinen, ei kansallinen **ja** alueellinen.

Lapin liiton kanta eroaa Suomen kannasta myös siinä missä Suomi tukee komission esitystä koheesiorahoituksen määrän vähentämisestä, johon perustelumme on esitetty tämän lausunnon sivulla 1.

Lapin liitto tukee Suomen kantaa siinä, että rahoituskehyksessä huomioidaan Suomen itäisen ulkoraja-alueiden erityistilanne johtuen muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen välillisesti aiheuttamista sosioekonomisista haasteista. Rahoituskehyksessä on huomioitava se, että Euroopan unionin itäisellä ulkorajalla olevat valtiot eivät omin voimin ja resurssein pysty turvaamaan koko Eurooppaa, vaan jotta Eurooppa pysyy turvallisena, panostuksiin on osallistuttava kaikkien, myös läntisimpien, Euroopan maiden.

Lapin liitto haluaa myös edelleen korostaa sitä, että NSPA -erityisrahoituksen turvaaminen ei saa jäädä jäsenvaltion NRP-suunnitelmien ja yhden kirjekuoren käytön suunnittelun varaan, vaan se on kirjattava jo lähtökohtaisesti komission rahoituskehykseen. ***Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityiskohtelu on turvattava.*** Erityiskohtelu perustuu Suomen liittymissopimuksessa tunnistettuihin rakenteellisiin epäkohtiin, jotka ovat kylmä ilmasto, pitkät välimatkat ja harva asutus. Itä- ja Pohjois-Suomen BKT:n myönteinen kehitys on osoitus siitä, että alueelle kohdennettu erityisrahoitus on käytetty strategisesti erityisolosuhteiden aiheuttamien negatiivisten vaikutusten pienentämiseen. Aikaansaatu kehitys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että erityisolosuhteet ja sitä kautta niistä aiheutuva haitta olisi poistunut, vaan Suomen liittymissopimukseen kirjatun erityisrahoituksen on jatkuttava, jotta vältytään negatiiviselta kehitykseltä.

Koheesiopolitiikan kriteereissä on säilytettävä harvan asutuksen kriteeri, eikä Suomi saa sisäisillä päätöksillään ja kansallisella kriteerien uudelleenmäärityksellä vaarantaa erityisrahoituksen saantia. Harvan asutuksen ***kriteerin mukainen EU-saanto pienentää Suomen nettomaksuosuutta.***

Koska Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien BKT-taso on selvästi Suomen keskiarvoa alhaisempi, ja koska koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen, EU:n alue- ja rakennepolitiikan tuen merkitys alueelle on valtava. Itä- ja Pohjois- Suomessa EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoitus on käytännössä ainoa rahoitus, jolla voidaan tukea aluekehitystä ja yritysten kehittymistä. Mikäli koheesiorahoituksen määrä huomattavasti pienenisi tulevaisuudessa, vastaava rahoitus tulisi voida osoittaa alueille Suomen kansallisesta budjetista.

Kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta Suomen tulisi Lapin liiton näkemyksen mukaan aktiivisesti vaikuttaa esimerkiksi CEF rahoituksen voimakkaampaan allokoimiseen sotilaallisen liikkuvuuden, kaksoiskäytön ja huoltovarmuuden painopisteisiin.

Euroopan kokonaisturvallisuuden parantamiseen liittyen Suomen kannassa todetaan, että kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Edelleen todetaan Suomen tavoitteiksi sen, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin

konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille ja kokonaisturvallisuuden kannalta nähdään tärkeäksi myös mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen tuottavasti kaikilla EU-alueilla. Elinvoimaisen maaseudun merkitys omavaraisuuteen, huoltovarmuuteen ja turvallisuuteen on tunnistettu.

Yllä olevilla kannoilla on tiivis yhteys rahoitukseen ja aikaisemmin mainittuun Suomen nettosaantoon. On selvää, että mikäli uusiin Euroopan laajuisiin tarpeisiin kohdennetaan rahoitusta ainoastaan hyödyntämällä jo olemassa olevia rahastoja, koheesio- ja maaseuturahastot suurimpina rahoitusvälineinä tulevat pienentymään ja siten sekä koheesiopolitiikan proaktiivinen kehittämisen rooli että maaseuturahoituksen mahdollisuus ylläpitää maataloutta koko Euroopassa, pienenevät. ***Tämän vuoksi Suomen tiukka kanta pitäytymisessä rahoituksen nykytasossa voi vaarantaa niille asetettujen tavoitteiden toteutumisen.***

Lapin liitto

Hannu Takkula
vs.maakuntajohtaja

Päivi Ekdahl
kehittämisjohtaja